

LABDARÚGÓINK ÁRNYÉKÁBAN...?

— ...és országunkban valóban 80 000 leigazolt labdarúgó-játékos van?
— Valóban annyi. De ebből a 80 000-ból csak 21 játszik a válogatott keretben!

— És hány leigazolt énekkari tag van, és abból hány énekel a „válogatottban“?
És hány zenei egyesület van?

— Hány?...?

— És a 80 000 labdarúgó mindegyike megtanulta a labdarúgás ábécéjét?

— De meg ám!

— És az a több százezer nem leigazolt énekkari tag, aki a több mint 6000 működő kórusban énekel, mind megtanulta a zene ábécéjét?

— Sajnos, nem... és éppen ezért nem „leigazolt“ énekesek...

— Akkor ti, zenészek, sokat tanulhatnátok a sportolóktól szorgalomban, kitarásban és szervezésben.

— Valamikor kéz a kézben indultunk... A zenei nevelés legrégebb nyomait a kínaiaknál találjuk, ahol Konfuciusz évezredek tanítása szerint a jellemet csak a zene segítségével lehet formálni... Az ókori görögöknél, Spártában, hétéves kortól kezdődően — koruk, fejlődésük szerint — tanultak futni, ugrani, birkózni, gerelyt és korongot vetni, táncolni; a közös neveléshez tartozott a zene és az énekkar, amely az erkölcsiségre nagy befolyást gyakorolt, csak az írást-olvasást tanulták magántanítónál...

A IV. századtól a zene különvlik a sporttól. Az egyház kereteiben bevonul a zenei nevelés a kolostorokba és ezek iskoláiba. Így az első egyházi énekiskolák olasz földön virágoznak. 596-ban Nagy Gergely Szent Ágostont több társával küldi Angliába, aminek eredményeként megalakul a híres yorki és canterburyi énekiskola. Nagy Károly Rómából visz énekmestereket a frank birodalomba. Németországba Szent Bonifáccal vonul be a római korális. I. Pál pápa a VIII. században kántorát, Simeont küldte Pippin király udvarába korálist tanítani. A IX. és X. században híressé válik a galleni és a metzi iskola, ahol dallammemorizálást, neumák olvasását és éneklését tanították. A lipcsei *Thomanerchor*, a hallei *Stadtsingerchor*, amelyek működését 1118-tól tartják számon, a drezdai *Kreuzchor*, amely 1225-től tevékenykedik, komoly énekiskoláknak számítanak. A világi zene pedig ez idő tájt színhagyományként él és terjed, a nép maga alkotta hangszerein muzsikál.

A lovagi társadalom egyik legelterjedtebb szórakoztató eszköze a zene. A lovagoknak a versköltéshez éppúgy kellett érteniük, mint a hangszerek kezeléséhez. Hangszerjátékot a nők is tanultak, énekes képzésben szintén részesültek. A tanítás maga a vándor kobzosokra hárult, akik az új dalokat terjesztették. A trubadúrok, minnesängerek, lantosok megjelenésével megkezdődik az úgynevezett „zenei inaskodás“.

Akárcsak a németeknél a mesterdalos céhek, a XIV. századig a lantosoknak saját céhük volt. Szervezett testületet alkottak, és eleinte a királyi udvartartáshoz tartoztak. Énekeik pedig a népköltéssel szemben bizonyos műköltészetet képviseltek. A királyi udvarokban, de később a főúri udvarokban is találunk zene-

inasokat, akik az illető hangszerjátékot „inaskodva” tanulják. A lantosok énekeiből sajnos nem maradt fenn egészben egy sem. De bizonyos, hogy énekeiket a nép nyelvén, saját anyanyelvükön szóaltatták meg, nem pedig latin nyelven.

A reneszánsz kor zenei nevelésében a sokoldalúan művelt ember eszménye kap kifejezést. A hangszerjáték ebben a korban kezd mind erősebben felvirágozni; az ember zenei tudását nem zárja többé a kolostorok vagy a várak falai közé, hanem a társas élet nyilvánosságában érvényesíti. A XVI. században 1537-től az olaszországi árvaházakban jelentős zenei képzés folyik. Az intézmények élén kiváló zenészek állanak, mint Alessandro Scarlatti, Antonio Vivaldi, akiknek zenekara külföldön is elismert. Ezek az első „conservatorió”-k. Itt zenei mesterségre tanítják a diákokat. Már ők felismerték, hogy a művészetnek van kézműves alapja, s csak az erre való rátermettség, valamint ennek gondos kiművelése útján emelkedhet valaki mesteri fokra. E század nagyúri hölgyei nemcsak a tudományban, hanem a hangszerjátékban is erős vetélytársai a férfiaknak. A polgári udvarok zenekarai (XIV. Lajos és I. Lipót udvartartása) versengenek egymással. Főúri udvarainkban is kisebb-nagyobb zenekarokkal találkozunk. Thökölynél 1683-ban 15 trombitás, lantos, cimbalmos, dudás, sípos és dobos, I. Rákóczi Ferenc udvarában 3 trombitás, 4 trombitásinas, török sípos, lengyel sípos, 2 hegedűs, dudás, virginás és orgonista működik. Bethlen Gábor udvarában pedig német, lengyel, olasz és francia muzikusok mellett spanyol gitárost is találunk... Milyen sokszínű zene ez, mennyi kölcsönhatást eredményezett e sokféle nemzeti népzene és a műzene találkozásai!

A reformáció újra fellendíti az iskolákban a zenei nevelést. Az új hit hirdetői a kántorátusok iskoláiban az ének—zene művelésére nagy súlyt helyeznek. Éneken kívül orgonajátékot is tanítanak. A kórusnak egyre nagyobb szerep jut az evangélikus istentiszteleteken, és így az iskolákban mindennap van egy kórusóra. A lapról való éneklés elsajátítása a fő cél.

A XVII. század a népiskolák megalapításának százada. Lorántffy Zsuzsanna, I. Rákóczi György fejedelem felesége Kassától Fogarasig majdnem minden református gyülekezet mellett iskolát alapít. Az ő nevéhez fűződik az első erdélyi román iskola alapítása is, Fogarason.

A XVIII. század latin iskoláiban is szerepel a musica mint a quadrivium egyik tárgya, de az iskolai zeneoktatás ebben a korban már hanyatlak. Eltűnik univerzális jellege, erkölcsi megalapozottsága. A brassói, besztercei, kolozsvári, gyulafehérvári, nagyenyedi, csíksomlyói kollégiumokban a tanítás csak latin nyelven folyt. Az anyanyelvi oktatás Európa mai nemzeteinek iskoláiban aránylag későn kezdődött. Az anyanyelvet nemcsak hogy nem tanították külön tárgyként, de az iskolai oktatás nyelveként sem használták, jöllehet Ratichius már a XVII. század elején kifejtette azt a didaktikai alapelvet, hogy *először mindent az anyanyelven kell tanítani*. Ha elgondoljuk, hogy még Goethe, Schiller sem tanultak anyanyelvükön az iskolában, és hogy a XVIII. század végén még csak heti 2 óra volt a németországi iskolákban a német irodalomoktatás számára biztosítva, akkor talán megértjük zenei anyanyelvi nevelésünk mostohaságát.

Nálunk, Comenius követelményeként, a XVII. században először az elemi iskolákban kezdődött meg az anyanyelven való tanítás. Utána Apáczai Csere János volt az anyanyelvi oktatás lelkes szószólója, de csak a XVIII. században jelennek meg az első, anyanyelven szerkesztett tankönyvek, az akkori *nemzeti iskolák* számára. A nemzeti iskoláknak tanítógárdára volt szüksége. A meglévő erdélyi kollégiumok mellett megnyitja kapuját 1754-ben a *Seminarul din Blaj* középiskolával és tanítóképezdével, ahol a román iskolák tanítóinak százait képezik.

Bár a kollégiumokban idegen nyelven tanítanak, a tanulóifjúság — a magyar köznemes-ifjúság — magával hozott népi dalkincsével megalapítója lesz a nemzeti szellemű, híres kollégiumi énekkaroknak. Az iskolai színjátszás kapcsán már 1680 óta szó esik a tanulókorusokról. A csíksomlyói iskoladramák, a pálosok, a minoriták iskoladramái mind kórushoz kötöttek. Ezek a kórusok lesznek annak az egy-szólamú dalirodalomnak is a propagálói, amelyet a XVIII—XIX. század diák-énekes-könyvei, az úgynevezett *melodiariumok* közvetítettek számunkra. Hiába tiltják a kollégiumokban az anyanyelven való társalgást a latin nyelv tökéletes elsajátítása érdekében, a diákság csak a saját anyanyelvén értekezik, énekel, szaval.

A zene mint kötelező tantárgy a népiskolákban 1868-tól szerepel. Egyelőre nem mint zenei anyanyelv, hanem mint anyanyelven tanított zene. A zenei anyanyelv felismerése még várat magára.

Nem csoda. A nyugati hatás erős és hosszantartó volt; nemcsak nyugaton nevelkedő és itthon tanító tanáraink hozzák magukkal a nyugati zenekultúrát, hanem német, olasz, cseh zenésznemzedékek is, melyek a XIX. században induló „zenedéinknek“ meghívott tanáraiként telepednek le nálunk, és lesznek művelői a már virágzó olasz, német zenének.

A XX. században a zenei nevelés nemcsak szakképzés, hanem az ember nevelésének fontos eszköze. Hogy egy nemzetnek milyen színvonalú az általános zenekultúrája, milyen mértékben fogékony a komoly, nemes zene iránt, mennyire tudja méltányolni és felmérni népének zenei megnyilvánulásait, az elsősorban az iskolai zenetanítástól függ. Ezt már George Kiriac, Seprődi János, Gheorghe Dima, Fővényesi Bertalan, Sabin V. Drăgoi, Veress Gábor is tudják. Tevékenységüket a zenei anyanyelv módszeres oktatásának megteremtése jellemzi. Népdalt gyűjtenek, dolgoznak fel és tanítanak be együtteseiknek. De az igazi „nagyok“ — Bartók Béla, Constantin Brăiloiu, Kodály Zoltán, George Enescu — mint üstökösök jelentkeznek, és mutatnak helyes utat a zenei anyanyelv területén.

A felszabadulás után társadalmunk rengeteg anyagi áldozatot hozott és hoz zenei tömegnevelésünkért. Az elért eredmények azonban nem igazolják kellőképpen a befektetést.

Mi a cél a zenei tömegnevelésben?

A zenei írás-olvasás elsajátítása a *zenei anyanyelv* alapján, iskolában, műkedvelő kórusokban egyaránt. Minden népnek megvan a saját zenei anyanyelve, amelyet ha nem sajátít el, zenekultúrája gyökértelenné válik. Szükséges-e felvetni ezt a problémát ma, amikor már egyik modern művet alig lehet a másiktól megkülönböztetni intonációs szempontból?

De mennyire. Ha Luigi Nono *Canto Sospesóját* vagy Luigi Dallapiccola *A fogoly* című operáját hallom, kiérzem belőle az olasz ének lejtését; ha Schönberg vagy Alban Berg műve csendül fel, benne van a műben Bécs szelleme; ha Mihai Moldovan *Tulnice* című szimfonikus műve vagy Oláh Tibor, Liviu Glodeanu, Cornel Țăranu munkái szólalnak meg, önkéntelenül érzem bennük az erdélyi népdalkincs jelenlétét valamilyen formában. Okkal állítják az elektronikus zene kísérletezői, hogy számukra a nemzeti jelleg már nem jelent semmit! Az utókor dönti el, hogy zenéjük, alkotásaik mit jelentenek az elkövetkező századok számára.

Eszményi elképzeléseink megvalósítására természetesen nem lehet azonnal számítani. Nevelés, vagyis idő kérdése. A zenei nevelés új reneszánszának kell elkövetkeznie. Tanulnunk kell elődeinktől, akik a XVIII. században megteremtették szinte a semmiből az anyanyelven való tanítást, megteremtették Erdélyben az első román, magyar és német nyelvű iskolákat. Új alapokra kell helyeznünk a zeneok-

tatást, amelynek kiindulópontja a népdal, és koronája az egyetemes zeneirodalom megismerése.

Együtt kellene haladnunk sportolóinkkal. „Leigazolt“ énekesekre van szükségünk, akiknek százezrei közül húszan képesek lesznek a válogatottban is énekelni, de ha kell, idővel tízezren is... Zenei egyesületekre van szükségünk (ahol mint sportolóink az egyesületeikben) megkapják a szükséges felszerelést és kiképzést, megtalálják a szükséges zenei anyagot, kottát, lemezt, hangszeret. Kedvük kerekedvén, leülhetnek egy népdalfeldolgozást hármásban-négyesben elénekelni. Versenyre kelhetnek a szebb éneklésért, a jobb kottaolvasásért. Négy vonós pedig akár vonós-négyest is próbálhat, ha akar. Mit fog jelenteni nemzetünk műveltségében az a pillanat, amikor Bartók *Cantata profana* vagy Toduťa *Mioriľa* oratóriumaínak megszólaltatásához egyik zenei egyesület a másiktól „kéri kölcsön“ a betanulás és bemutatás időszakára szükséges tenorokat vagy basszusokat...

Természetes, hogy a zenei anyanyelv elsajátítása nem az elkülönülés, hanem a közeledés eszközévé kell hogy váljék zenei nevelésünk csodálatos programjában. A népek zenéjének megismerése, megszeretése révén alakuljon és erősödjék minden emberben a baráti érzés, a társadalmi hovatartozás tudata.

Az anyagi lehetőségek megvannak. Szervezni, tanítani pedig a mi dolgunk. Hátba sikerülni fog utolérnünk labdarúgóinkat...

Finta Edit grafikája